

FORRÁSKÖZLEMÉNYEK

MERÉNYI-METZGER GÁBOR

A TIZENHÁROM ARADI VÉRTANÚ, VALAMINT KAZINCZY LAJOS, LENKEY JÁNOS ÉS LUDWIG HAUK HALOTTI ANYAKÖNYVI BEJEGYZÉSEI

Az alábbiakban az 1848–1849-es forradalom és szabadságharc Aradon kivégzett mártírjainak eddig még publikálatlan halotti anyakönyvi bejegyzéseivel ismerkedhetünk meg. Ám mint a fenti címből is kiderül, nem csupán az 1849. október 6-án kivégzett tizenhárom tábornok – akik közül Lázár Vilmos „csak” ezredes volt –, hanem az 1849 októbere és 1850 februárja között ugyancsak a „Magyar Golgotán” vértanúhalált halt további három személy dokumentumai is közlésre kerülnek. Rajtuk kívül még Ormai Norbert ezredest végezték ki Aradon, de sajnos az ő halotti anyakönyvi bejegyzése nem maradt fenn. Ők voltak az „aradi tizenhetek”.

Az aradi cs. kir. rendkívüli haditörvényszék által halálraítéltek közül elsőként 1849. augusztus 22-én Ormai – 1848-ig von Auffenberg – Norbert ezredest, a honvéd vadászrezdek főfelügyelőjét végezték ki.¹ Őt nevezhetjük a tizenegyedik aradi vértanúnak, bár sorrendben ő volt az első.

Őt követték október 6-án az aradi tizenhármak: a golyó által kivégzett Dessewffy Arisztid gróf, Lázár Vilmos, Schweidel József és Kiss Ernő, valamint a kötél által kivégezett Ernst Ritter Pölt von Pöltenberg, Török Ignác, Lahner György, Knezić Károly, Nagysándor József, Karl Graf von Leiningen-Westerburg, Aulich Lajos, Damjanich János és Vécsey Károly gróf.²

A tizenhárom „aradi vértanú” kivégzése után közel három héttel, október 25-én állították ki végzőosztag elé, a golyó általi halálra ítélt Kazinczy Lajos honvéd ezredest.³ Nagy nyelvújítónk, Kazinczy Ferenc legkisebb fia, egy önálló hadosztály parancsnokaként tette le a fegyvert Zsibón, 1849. augusztus 25-én – 12 nappal Világos után – az oroszok előtt. Ez volt az oka, hogy ügyét később tárgyalta az aradi haditörvényszék. Kazinczy volt tehát a tizenötödik vértanú.

A vértanúk sorát Lenkey János tábornok követi. Igaz, őt nem nevezhetjük a szó szoros értelmében vett vértanúnak, hiszen, miután a vizsgálati fogságban megőrült, 1850. február 9-én „természetes” halállal hunyt el.⁴ Véleményem szerint azonban mégis őt tekinthetjük a tizenhatodik aradi vértanúnak, hiszen csak elborult elméje és halálának tragikus körülményei miatt kerülhette el bajtársai sorsát. Az utolsó aradi vértanú Ludwig Hauk honvéd alezredes volt, akit 1850. február 19-én, kötél által végezték ki.⁵ Ő zárja tehát tizenhetediként az Aradon mártírhalált halt szabadságharcos hősök sorát.

Az alábbiakban közlésre kerülő – eredetileg német nyelvű – dokumentumok a bécsi Kriegsarchiv katonai egyházi szervezetek anyakönyveinek gyűjteményében találhatók.⁶ Az egyes személyek bejegyzései ezen belül a cs. kir. aradi helyőrségi lelkészség, a K. k. Garnisons-Seelsorge Arad

---

¹ *Bona Gábor*: Tábornokok és törzstisztek a szabadságharcban 1848/49. évi szabadságharcban. Budapest, 2000. (a továbbiakban: *Bona* 2000.) 549. o.; *Katona Tamás*: Az aradi vértanúk. Budapest, 2003. (a továbbiakban: *Katona* 2003.) 329. o.; Vértanúk könyve. A magyar forradalom és szabadságharc mártírjai 1848–1854. Szerk.: *Hermann Róbert*. Budapest, 2007. (a továbbiakban: *Hermann* 2007.) 211. o.

² *Bona* 2000. passim.; *Katona* 2003. passim.; *Hermann* 2007. passim.

³ *Bona* 2000. 424. o.; *Katona* 2003. 461. o.; *Hermann* 2007. 272. o.

⁴ *Bona* 2000. 176. o.; *Katona* 2003. 473. o.

⁵ *Bona* 2000. 375. o.; *Hermann* 2007. 285. o.

⁶ Itt szeretnék köszönetet mondani Hermann Róbertnek, a Hadtörténelmi Levéltár bécsi kirendeltsége korábbi vezetőjének a dokumentumok megszerzésében való segítségéért.

– amelyet 1705-ben alapítottak és 1862-ben szűnt meg, de addig teljesen függetlenül működött a városi plébániától⁷ – halotti anyakönyveiben olvashatók.⁸ Ezek az iratok ún. másodpéldányok, amit – többek között – abból tudhatunk, hogy minden egyes oldal tetején feltüntették az eredeti anyakönyv kötet- és oldalszámát, azaz „Tom. orig. III. Pag. 182.” illetve „Tom. orig. III. Pag. 183.”

Megjegyzendő, hogy a tizenhat katonatiszt halotti bejegyzései nem a kivégzések időpontja szerint, hanem össze-vissza kerültek az anyakönyvbe. A dokumentumokban ugyanis – a fentebb említett sorrend ellenére – így követik egymást a nevek: Lenkey János, Karl Graf von Leiningen-Westerburg, Knezić Károly, gróf Vécsey Károly, Ernst Ritter Pölt von Pöltenberg, Török Ignác,⁹ Nagysándor József, Lahner György, Damjanich János, Aulich Lajos, Ludwig Hauk, Kiss Ernő, Schweidel József, Dessewffy Arisztid, Lázár Vilmos és Kazinczy Lajos.¹⁰

Az anyakönyvi bejegyzésekben egyébként számos hibás, pontatlan adattal találkozhatunk. A névelírások mellett gyakran az életkorra és a családi állapotról vonatkozó rovatokat is helytelenül töltötték ki. (Ezek javítása a lábjegyzetekben olvasható.)

*

Megemlítendő még, hogy a kivégzések utáni temetéseket nem minden esetben a várlelkész, Eduard Markhot ferences szerzetes végezte. Így az anyakönyvek azon rovata, amely az eltemető egyházi személy nevét tünteti fel, nem teljesen felel meg a valóságnak.

Az 1849. október 6-án kivégzett tizenhárom vértanú esetében tudjuk ugyanis, hogy a kivégzéseknél és a temetéseknél nem csupán Markhot atya, hanem további négy minorita szerzetes, Bardócz Sándor, Pléva Balázs, Sujánszky Euszták és Vinkler Brúnó, valamint a református Baló Béni és a görögkeleti Szombati Bazil lelkész is jelen volt.¹¹

Azt is tudjuk továbbá, hogy az 1850. február 10-án elhunyt Lenkey János temetésén pap egyáltalán nem vett részt. Erről Lenkey Károly honvédeztárs – aki akkoriban szintén az aradi várban raboskodott – emlékirataiból szerezhetünk tudomást. Az elhunyt tábornok bátyja ugyanis a következőket írja: „A fogsága kapuja alatt egy szerzetes beszentelte koporsót, azután feltették a pecér anyajhordó kocsjára. Lenkey Károly nyomban a kocsit követte. A pap elmaradt.”¹²

---

⁷ Magyar Katolikus Lexikon. I. Budapest, 1993. 368. o.

⁸ Kriegsarchiv. Militärmatriken. Bd. 925. (A továbbiakban: KA. Matr. Bd. 925.) Sterberegister der Gami-sons-Seelsorge Arad. 1850–1851. Pag. 1–2.

⁹ KA. Matr. Bd. 925. Pag. 1.

¹⁰ KA. Matr. Bd. 925. Pag. 2.

¹¹ *Katona* 2003. passim.

¹² Lenkey Károly emlékirata 1848/1849-ről. S. a. r. *Misóczki Lajos*. Eger, 1999. 55. o.

1.

Aulich Lajos

Hadtest: Magyar felkelő hadsereg
A halálozás ideje: 1849. október 6.
A halálozás helye: Aradi vesztőhely, Magyarország
Rendfokozata: Politikai fogoly
Neve: Aulich Lajos
Születési helye: Pozsony, Magyarország
Vallása: Katolikus
Életkora: 56.
Neme: Férfi
Családi állapota: Nőtlen
A halál oka: Kötél által
A temetés ideje: 1849. október 6.
A temetés helye: Veszőhely
A temetést végző pap: Eduard Markhot helyőrségi lelkész

KA. Matr. Bd. 925. Sterberegister der Garnisons-Seelsorge Arad. 1850–1851. Pag. 2.

2.

Damjanich János

Hadtest: Magyar felkelő hadsereg
A halálozás ideje: 1849. október 6.
A halálozás helye: Aradi vesztőhely, Magyarország
Rendfokozata: Politikai fogoly
Neve: Damjanich János
Születési helye: Mitrovitz,¹³ Szlavónia
Vallása: Görög keleti
Életkora: 45.
Neme: Férfi
Családi állapota: Nős
A halál oka: Kötél által
A temetés ideje: 1849. október 6.
A temetés helye: Veszőhely
A temetést végző pap: Eduard Markhot helyőrségi lelkész

KA. Matr. Bd. 925. Sterberegister der Garnisons-Seelsorge Arad. 1850–1851. Pag. 2.

3.

Dessewffy Arisztid

Hadtest: Magyar felkelő hadsereg
A halálozás ideje: 1849. október 6.
A halálozás helye: Aradi vesztőhely, Magyarország
Rendfokozata: Politikai fogoly
Neve: Deschöffy¹⁴ Arisztid
Születési helye: Csákány, Magyarország

---

¹³ Téves bejegyzés, Damjanich János a horvátországi Stažán született.

¹⁴ Helyesen Dessewffy.

Vallása: Evangélikus
Életkora: 47.
Neme: Férfi
Családi állapota: Nőtlen¹⁵
A halál oka: Lőpor és golyó által
A temetés ideje: 1849. október 6.
A temetés helye: Veszthely
A temetést végző pap: Eduard Markhot helyőrségi lelkész

KA. Matr. Bd. 925. Sterberegister der Garnisons-Seelsorge Arad. 1850–1851. Pag. 2.

4.

Kiss Ernő

Hadttest: Magyar felkelő hadsereg
A halálkozás ideje: 1849. október 6.
A halálkozás helye: Aradi vészthely, Magyarország
Rendfokozata: Politikai fogoly
Neve: Elemiri és itebei Kis¹⁶ Ernő
Születési helye: Temesvár, Bánát
Vallása: Katolikus
Életkora: 49.¹⁷
Neme: Férfi
Családi állapota: Nőtlen¹⁸
A halál oka: Lőpor és golyó által
A temetés ideje: 1849. október 6.
A temetés helye: Veszthely
A temetést végző pap: Eduard Markhot helyőrségi lelkész

KA. Matr. Bd. 925. Sterberegister der Garnisons-Seelsorge Arad. 1850–1851. Pag. 2.

5.

Knezić Károly

Hadttest: Magyar felkelő hadsereg
A halálkozás ideje: 1849. október 6.
A halálkozás helye: Aradi vészthely, Magyarország
Rendfokozata: Politikai fogoly
Neve: Knezich Károly
Születési helye: Veliki Gozóra,¹⁹ Horvátország
Vallása: Katolikus
Életkora: 41.
Neme: Férfi
Családi állapota: Nőtlen²⁰

---

¹⁵ Téves bejegyzés, Dessewffy Arisztid nős volt.

¹⁶ Helyesen eleméri és itebei Kiss.

¹⁷ Téves bejegyzés, Kiss Ernő 1799. július 3-án született és így már 50 éves is elmúlt.

¹⁸ Téves bejegyzés, Kiss Ernő özvegy volt.

¹⁹ Helyesen Veliki Grdevac.

²⁰ Téves bejegyzés, Knezić Károly nős volt.

A halál oka: Kötél által
A temetés ideje: 1849. október 6.
A temetés helye: Veszthely
A temetést végző pap: Eduard Markhot helyőrségi lelkész

KA. Matr. Bd. 925. Sterberegister der Garnisons-Seelsorge Arad. 1850–1851. Pag. 1.

6.

Lahner György

Hadtest: Magyar felkelő hadsereg
A halálozás ideje: 1849. október 6.
A halálozás helye: Aradi veszthely, Magyarország
Rendfokozata: Politikai fogoly
Neve: Lahner János²¹
Születési helye: Besztercebánya,²² Magyarország
Vallása: Katolikus
Életkora: 53.²³
Neme: Férfi
Családi állapota: Nős
A halál oka: Kötél által
A temetés ideje: 1849. október 6.
A temetés helye: Veszthely
A temetést végző pap: Eduard Markhot helyőrségi lelkész

KA. Matr. Bd. 925. Sterberegister der Garnisons-Seelsorge Arad. 1850–1851. Pag. 2.

7.

Lázár Vilmos

Hadtest: Magyar felkelő hadsereg
A halálozás ideje: 1849. október 6.
A halálozás helye: Aradi veszthely, Magyarország
Rendfokozata: Politikai fogoly
Neve: Lázár Vilmos
Születési helye: Nagybecskerek, Bánát
Vallása: Katolikus
Életkora: 34.²⁴
Neme: Férfi
Családi állapota: Nős
A halál oka: Lőpor és golyó által
A temetés ideje: 1849. október 6.
A temetés helye: Veszthely
A temetést végző pap: Eduard Markhot helyőrségi lelkész

KA. Matr. Bd. 925. Sterberegister der Garnisons-Seelsorge Arad. 1850–1851. Pag. 2.

---

²¹ Téves bejegyzés, az eredeti keresztnéve György volt.

²² Téves bejegyzés, Lahner György a Turóc vármegyei Nécspálon született.

²³ Lahner György 1849. október 6-án töltötte be az 54. életévét.

²⁴ Téves bejegyzés, Lázár Vilmos 1817. október 24-én született, így még 32 éves sem volt.

8.

Karl Graf von Leiningen-Westerburg

Hadtest:	Magyar felkelő hadsereg
A halálozás ideje:	1849. október 6.
A halálozás helye:	Aradi vesztőhely, Magyarország
Rendfokozata:	Politikai fogoly
Neve:	Karl Graf Leiningen von Westerburg
Születési helye:	Ilbenstadt, Hessen Darmstadt
Vallása:	Evangélikus
Életkora:	41. ²⁵
Neme:	Férfi
Családi állapota:	Nős
A halál oka:	Kötél által
A temetés ideje:	1849. október 6.
A temetés helye:	Vesztőhely
A temetést végző pap:	Eduard Markhot helyőrségi lelkész

KA. Matr. Bd. 925. Sterberegister der Garnisons-Seelsorge Arad. 1850–1851. Pag. 1.

9.

Nagysándor József

Hadtest:	Magyar felkelő hadsereg
A halálozás ideje:	1849. október 6.
A halálozás helye:	Aradi vesztőhely, Magyarország
Rendfokozata:	Politikai fogoly
Neve:	Nagy-Sándor József
Születési helye:	Nagyvárad, Magyarország
Vallása:	Református ²⁶
Életkora:	44.
Neme:	Férfi
Családi állapota:	Nőtlen
A halál oka:	Kötél által
A temetés ideje:	1849. október 6.
A temetés helye:	Vesztőhely
A temetést végző pap:	Eduard Markhot helyőrségi lelkész

KA. Matr. Bd. 925. Sterberegister der Garnisons-Seelsorge Arad. 1850–1851. Pag. 2.

10.

Ernst Ritter Pölt von Pöltenberg

Hadtest:	Magyar felkelő hadsereg
A halálozás ideje:	1849. október 6.
A halálozás helye:	Aradi vesztőhely, Magyarország
Rendfokozata:	Politikai fogoly
Neve:	Ernst Ritter Pölt von Pöltenberg

---

²⁵ Téves bejegyzés, Karl Graf von Leiningen-Westerburg 1819. április 11-én született, így 30 éves volt.

²⁶ Téves bejegyzés, Nagysándor József római katolikus vallású volt.

Születési helye: Bécs, Ausztria
Vallása: Katolikus
Életkora: 45.²⁷
Neme: Férfi
Családi állapota: Nőtlen²⁸
A halál oka: Kötél által
A temetés ideje: 1849. október 6.
A temetés helye: Veszthely
A temetést végző pap: Eduard Markhot helyőrségi lelkész

KA. Matr. Bd. 925. Sterberegister der Garnisons-Seelsorge Arad. 1850–1851. Pag. 1.

11.

Schweidel József

Hadtest: Magyar felkelő hadsereg
A halálozás ideje: 1849. október 6.
A halálozás helye: Aradi vesztőhely, Magyarország
Rendfokozata: Politikai fogoly
Neve: Schweidel József
Születési helye: Zombor, Magyarország
Vallása: Katolikus
Életkora: 62.²⁹
Neme: Férfi
Családi állapota: Nős
A halál oka: Lőpor és golyó által
A temetés ideje: 1849. október 6.
A temetés helye: Veszthely
A temetést végző pap: Eduard Markhot helyőrségi lelkész

KA. Matr. Bd. 925. Sterberegister der Garnisons-Seelsorge Arad. 1850–1851. Pag. 2.

12.

Török Ignác

Hadtest: Magyar felkelő hadsereg
A halálozás ideje: 1849. október 6.
A halálozás helye: Aradi vesztőhely, Magyarország
Rendfokozata: Politikai fogoly
Neve: Nemescsaói³⁰ Török Ignác
Születési helye: Gödöllő, Magyarország
Vallása: Katolikus
Életkora: 54.
Neme: Férfi
Családi állapota: Nőtlen
A halál oka: Kötél által

---

²⁷ Téves bejegyzés, Ernst Pölt Ritter von Pöltenberg 1808. február 20-án született, így 41 éves volt.

²⁸ Téves bejegyzés, Ernst Pölt Ritter von Pöltenberg nős volt.

²⁹ Téves bejegyzés, Schweidel József 1796. május 18-án született, tehát 53 éves volt.

³⁰ Helyesen Nemescsói.

A temetés ideje: 1849. október 6.
A temetés helye: Veszőhely
A temetést végző pap: Eduard Markhot helyőrségi lelkész

KA. Matr. Bd. 925. Sterberegister der Garnisons-Seelsorge Arad. 1850–1851. Pag. 1.

13.

Gróf Vécsey Károly

Hadtest: Magyar felkelő hadsereg
A halálozás ideje: 1849. október 6.
A halálozás helye: Aradi veszőhely, Magyarország
Rendfokozata: Politikai fogoly
Neve: Hajnácskői gróf Vécsey Károly
Születési helye: Pest, Magyarország
Vallása: Katolikus
Életkora: 40.³¹
Neme: Férfi
Családi állapota: Nős
A halál oka: Kötél által
A temetés ideje: 1849. október 6.
A temetés helye: Veszőhely
A temetést végző pap: Eduard Markhot helyőrségi lelkész

KA. Matr. Bd. 925. Sterberegister der Garnisons-Seelsorge Arad. 1850–1851. Pag. 1.

14.

Kazinczy Lajos

Hadtest: Magyar felkelő hadsereg
A halálozás ideje: 1849. október 25.
A halálozás helye: Aradi veszőhely, Magyarország
Rendfokozata: Politikai fogoly
Neve: Kazinsky³² Lajos
Születési helye: –³³
Vallása: Református
Életkora: 43.³⁴
Neme: Férfi
Családi állapota: Nőtlen
A halál oka: Lőpor és golyó által
A temetés ideje: 1849. október 25.
A temetés helye: Veszőhely
A temetést végző pap: Eduard Markhot helyőrségi lelkész

KA. Matr. Bd. 925. Sterberegister der Garnisons-Seelsorge Arad. 1850–1851. Pag. 2.

---

³¹ Gróf Vécsey Károly pontos születési idejét nem ismerjük, így az életkora akár helyes is lehet.

³² Helyesen Kazinczy.

³³ Kazinczy Lajos a Zemplén vármegyei Széphalmon született.

³⁴ Téves bejegyzés, Kazinczy Lajos 1820. október 19-én született, 29 éves volt.

15.

Lenkey János

Hadtest: Hadifogoly
A halálozás ideje: 1850. február 8.³⁵
A halálozás helye: Arad vára, Magyarország
Rendfokozata: Magyar felkelő tábornok
Neve: Lenkey János
Születési helye: Eger, Magyarország
Vallása: Katolikus
Életkora: 39.³⁶
Neme: Férfi
Családi állapota: Nős³⁷
A halál oka: Örültség következtébeni elerőtlenedés
A temetés ideje: 1850. február 10.
A temetés helye: Katonai temető
A temetést végző pap: Eduard Markhot helyőrségi lelkész

KA. Matr. Bd. 925. Sterberegister der Garnisons-Seelsorge Arad. 1850–1851. Pag. 1.

16.

Ludwig Hauk

Hadtest: Magyar felkelő hadsereg
A halálozás ideje: 1850. február 19.
A halálozás helye: Aradi vesztőhely, Magyarország
Rendfokozata: Politikai fogoly
Neve: Ludwig Hauck
Születési helye: Bécs, Ausztria
Vallása: Katolikus
Életkora: 57.³⁸
Neme: Férfi
Családi állapota: Házas
A halál oka: Kötél által
A temetés ideje: 1850. február 19.
A temetés helye: Veszőhely
A temetést végző pap: Eduard Markhot helyőrségi lelkész

KA. Matr. Bd. 925. Sterberegister der Garnisons-Seelsorge Arad. 1850–1851. Pag. 2.

---

³⁵ Téves bejegyzés, Lenkey János 1850. február 9-én halt meg.

³⁶ Téves bejegyzés, Lenkey János 1807. szeptember 7-én született, eszerint 42 éves volt.

³⁷ Téves bejegyzés, Lenkey János nőtlen volt.

³⁸ Ludwig Hauk pontos születési idejét nem ismerjük, így az életkora akár helyes is lehet.

Cseh Valentin
Nándorfehérvár
ostroma
1456

